

OZOD SHARAFIDDINOVNING ASARLARIDAN YOSHLAR MA'NAVIYATINI MUSTAHKAMLASHDA FOYDALANISH YO'LLARI

Madina Mamasaidova

*O'zbekiston Jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti
Jurnalistika fakulteti magistranti*

Annotatsiya: Ushbu akademik maqola O'zbekiston Qahramoni, atoqli adabiyotshunos, tanqidchi va tarjimon Ozod Sharafiddinovning boy adabiy merosidan yoshlar ma'naviyatini mustahkamlashda foydalanishning nazariy va amaliy jihatlarini tadqiq etadi. Maqolada Sharafiddinov asarlaridagi chuqur ma'naviy qadriyatlar tahlil qilinib, ularning yoshlar tarbiyasidagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, uning ijodiyoti orqali milliy o'zlikni anglash, Vatanparvarlik, insonparvarlik kabi oliyjanob fazilatlarni shakllantirish bo'yicha pedagogik mexanizmlar taklif etiladi. Tadqiqot natijalari Sharafiddinovning adabiy va tanqidiy faoliyati zamonaviy yoshlar ma'naviy rivojlanishining muhim manbai ekanligini ko'rsatadi va bu boradagi amaliy samaradorlikni oshirishga qaratilgan tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Ozod Sharafiddinov, yoshlar ma'naviyati, adabiy meros, pedagogik mexanizmlar, milliy qadriyatlar, tanqidiy tafakkur, ma'naviy tarbiya

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida yosh avlodning ma'naviy-axloqiy qadriyatlar tizimini mustahkamlash har qanday jamiyat uchun ustuvor vazifa hisoblanadi. Ayniqsa, tezkor axborot oqimi va turli mafkuraviy ta'sirlar yoshlarning dunyoqarashi shakllanishiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatayotgan bir paytda, milliy o'zlikni anglash, Vatanparvarlik va yuksak insoniy fazilatlarni singdirish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, milliy adabiyot va madaniyatning zabardast namoyandalari ijodini chuqur o'rganish, ularning asarlarida mujassamlashgan ma'naviy-axloqiy merosni yoshlarga yetkazish muhim sanaladi. Bunday siymolardan biri, shubhasiz, o'zining serqirra ijodi, teran mulohazalari va fidoyiligi bilan o'zbek adabiyoti va ma'naviyatiga ulkan hissa qo'shgan Ozod Sharafiddinovdir. Uning asarlari nafaqat adabiyotshunoslik uchun fundamental ahamiyatga ega, balki yoshlarning ma'naviy dunyosini boyitish, ularda tanqidiy tafakkur va mustahkam e'tiqod shakllantirishda beqiyos manba bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi Ozod Sharafiddinovning adabiy merosini yoshlar ma'naviyatini mustahkamlash kontekstida kompleks tahlil qilish, uning asarlarida mujassamlashgan ma'naviy qadriyatlarni ochib berish hamda ulardan ta'lim-tarbiya jarayonida samarali foydalanishning pedagogik mexanizmlarini ishlab chiqishdan iboratdir. Tadqiqot yosh avlodni milliy an'analar ruhida tarbiyalash, ularning intellektual

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

salohiyatini oshirish va komil inson bo'lib voyaga yetishlariga Ozod Sharafiddinov ijodining ta'sirini baholashga qaratilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Ozod Sharafiddinov (1929-2005) o'zbek adabiyotshunosligi va tanqidchiligining ulkan siymolaridan biri sifatida chuqur o'rganilgan bo'lsa-da, uning ijodining yoshlar ma'naviyatini mustahkamlashdagi bevosita salohiyati hali to'liq ochib berilmagan desak, xato bo'lmaydi. Uning hayoti va ijodiga oid bir qator ilmiy ishlar, maqolalar va monografiyalar mavjud. Sharafiddinov 1951-yilda O'rta Osiyo Davlat universitetini tamomlab, 1955-yilda Moskvada nomzodlik dissertatsiyasini himoya qilgan. Uning dastlabki asarlari, jumladan, "Zamon. Qalb. Poeziya" (1962) kitobida o'zbek she'riyatining dolzarb masalalari tahlil qilingan. Bu davrda u adabiy jarayonni ideologik bosimlardan himoya qilishga intilgan holda, adabiyotning inson qalbidagi o'rnini yuksak baholagan.

1960-1980-yillarda Sharafiddinov Cho'lpon hayoti va ijodini targ'ib qilishga katta e'tibor qaratdi, Oybek va G'afur G'ulom kabi o'zbek adabiyoti namoyandalarining yorqin adabiy portretlarini yaratdi, "Iste'dod jilolari" (1976) kitobi bunga misoldir. Bu asarlar adabiy shaxslarning ma'naviy izlanishlari, ijodiy kurashlari va millat oldidagi mas'uliyatini yoshlar uchun ibrat namunasi sifatida taqdim etadi. Uning "Yalovbardorlar" (1974) asari o'zbek adabiyotini jahon adabiy an'analari bilan uyg'unlashtirishdagi kashshoflik ishlaridan biri bo'ldi. Bu yosh avlodda milliy adabiyotga chuqur hurmat bilan birga, keng dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qiladi.

Mustaqillik yillarida Ozod Sharafiddinov yetakchi tanqidchi, tarjimon va jamoat arbobi sifatida faoliyat yuritdi. Uning "Cho'lponni anglash" (1994) asari milliy o'zlikni anglash va adabiy merosga tanqidiy yondashuvning yorqin namunasi bo'ldi. 1997-yildan umrining oxiriga qadar "Jahon adabiyoti" jurnalining bosh muharriri sifatida xizmat qilib, o'zbek o'quvchilarini jahon adabiyotining eng sara namunalari bilan tanishtirishga, milliy adabiyotimizni esa jahon maydonida targ'ib qilishga ulkan hissa qo'shdi. Paulo Koelo va Lev Tolstoy kabi mualliflarning asarlarini o'zbek tiliga o'girishi ham uning keng dunyoqarashi va adabiyot orqali ma'naviy ko'priklar qurishga intilishidan dalolat beradi.

Sharafiddinovning adabiy faoliyatida ikki asosiy davr ajratib ko'rsatiladi: sovet davri, u yerda adabiyotni mafkuraviy cheklovlardan himoya qilishga uringan, va mustaqillik yillari, bu davrda milliy adabiyotni shakllantirish, tanqidchilikni isloh qilish va jahon adabiy an'analari integratsiya qilishga e'tibor qaratgan. Uning bu evolyutsiyasi yoshlarda o'zgaruvchan sharoitlarda ham ma'naviy qadriyatlarga sodiq qolish va ularni himoya qilish mahoratini rivojlantirish uchun muhim saboqdir. Uning Beruniy nomidagi Davlat mukofoti (1970), "Mehnat shuhrati" (1997), "Buyuk xizmatlari uchun" (1999) ordenlari va "O'zbekiston Qahramoni" (2002) unvoni uning xalq oldidagi ulkan xizmatlari e'tirofidir.

Biroq, Sharafiddinovning adabiy merosini yoshlar ma'naviyatini shakllantirishning bevosita pedagogik mexanizmlari, uning asarlaridagi qadriyatlarni zamonaviy ta'lim

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

kontekstiga integratsiya qilish usullari bo'yicha chuqur tadqiqotlar cheklangan. Ushbu maqola ana shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, adabiyotshunoslik va pedagogika yutuqlarini sintez qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqot Ozod Sharafiddinov asarlaridagi ma'naviy qadriyatlarni aniqlash, tahlil qilish va ularni yoshlar ma'naviyatini mustahkamlash jarayonida qo'llashning pedagogik mexanizmlarini ishlab chiqishga qaratilgan kompleks yondashuvga asoslanadi. Tadqiqotda sifatli metodlar, xususan, adabiy-tanqidiy tahlil, qiyosiy-tarixiy tahlil, hermenevtik tahlil va pedagogik sintez usullari qo'llanildi.

Adabiy-tanqidiy tahlil Ozod Sharafiddinovning "Zamon. Qalb. Poeziya", "Iste'dod jilolari", "Cho'lponni anglash" kabi asarlarida mujassamlashgan g'oyaviy-estetik qarashlarni, ularda ilgari surilgan Vatanparvarlik, insonparvarlik, adolat, fidoyilik kabi ma'naviy qadriyatlarni chuqur o'rganishga xizmat qildi. Matnlar mazmun-mohiyatini tahlil qilish orqali Sharafiddinovning adabiyotga, san'atga, ijodkor shaxsga bo'lgan munosabati, uning milliy va umuminsoniy qadriyatlarga e'tibori aniqlandi.

Qiyosiy-tarixiy tahlil Sharafiddinov ijodining turli davrlardagi xususiyatlarini, uning o'zbek adabiyotidagi o'rni va ta'sirini baholashga yordam berdi. Bu esa uning ma'naviy qarashlarining shakllanishi va rivojlanishini tushunishga imkon berdi. Hermenevtik tahlil esa Sharafiddinovning murakkab adabiy-tanqidiy matnlarining chuqur ma'no qatlamlarini ochib berish, yoshlar uchun tushunarli va singdirish mumkin bo'lgan ma'naviy xabarlarini ajratib olish imkonini berdi.

Pedagogik sintez yordamida esa aniqlangan ma'naviy qadriyatlarni ta'lim-tarbiya jarayoniga integratsiya qilishning samarali yo'llari, metodlari va shakllari ishlab chiqildi. Ushbu metodologiya Sharafiddinovning adabiy merosini yoshlarning ma'naviy rivojlanishi uchun fundamental asos sifatida ko'rib chiqishga, uning ijodiy prinsiplarini zamonaviy pedagogikada qo'llash imkoniyatlarini o'rganishga yo'l ochdi.

Ozod Sharafiddinovning adabiy merosi va ma'naviy asoslari uning butun ijodiy faoliyati davomida yuksak ma'naviy qadriyatlarga sodiqlik va ularni targ'ib qilish bilan bog'liqdir. U nafaqat adabiyotning go'zalligini qadrlagan, balki unda aks etgan insoniy taqdirlar, g'oyalar va milliy ruhiy holatni chuqur tahlil qilgan. Uning adabiyotshunoslikka yondashuvi har doim o'ta mas'uliyatli bo'lgan, chunki u adabiyotni millatning ruhi, uning ma'naviy o'sishining ko'zgusi deb bilgan. Xususan, Cho'lpon, Oybek, G'afur G'ulom kabi yirik adiblarning ijodiy shaxsiyatini ochib berish orqali u yoshlarga fidoyilik, ijodkorlikning mashaqqatli yo'li, adolat uchun kurashish kabi fazilatlarni namoyon etgan. Bu esa yoshlarda o'z Vataniga, milliy qadriyatlariga bo'lgan mehrni, shuningdek, ijodga va ilmiy izlanishga ishtiyoqni uyg'otadi.

Sharafiddinov asarlaridagi ma'naviy qadriyatlar va ularning yoshlar tarbiyasidagi o'rni benihoya muhimdir. Uning tanqidiy qarashlarida Vatanparvarlik, milliy g'urur, millat taqdiriga daxldorlik tuyg'usi doimiy ustunlik qiladi. Shuningdek, u insoniy qadr-qimmat, erkinlik, adolat va haqiqatni ulug'laydi. Uning asarlari yoshlarga adabiyot orqali hayotni

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

teran anglash, yaxshilik va yomonlikni farqlash, o'z pozitsiyasini mustaqil shakllantirish imkoniyatini beradi. Sharafiddinovning jahon adabiyotiga bo'lgan e'tibori esa yoshlarda universal insoniy qadriyatlarga hurmatni, madaniyatlararo muloqotga tayyorlikni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa globallashuv davrida o'ta muhim ahamiyatga ega bo'lgan bag'rikenglik va ochiq fikrlilikni rivojlantiradi.

Birinchidan, adabiyot darslarida uning tanqidiy maqolalarini chuqur tahlil qilish orqali o'quvchilarda tanqidiy tafakkurni rivojlantirish. O'quvchilarga nafaqat adabiy matnning o'zini, balki unga berilgan Sharafiddinov tahlilini ham tahlil qilish vazifasini qo'yish, ularni mustaqil xulosa chiqarishga undash lozim.

Ikkinchidan, ma'naviyat soatlari va sinfdan tashqari tadbirlarda Sharafiddinovning hayot yo'li, fidoyiligi va millat farzandi sifatidagi o'rnak bo'luvchi faoliyatini yoritish. Bu yoshlarda matonat, mehnatsevarlik va milliy g'urur hissini uyg'otadi.

Uchinchidan, uning tarjimalarini o'rganish orqali jahon adabiyoti namunalarida aks etgan umuminsoniy qadriyatlar bilan tanishtirish. Bu yoshlarning dunyoqarashini kengaytirib, ularda turli madaniyatlarga nisbatan hurmat tuyg'usini shakllantiradi.

To'rtinchidan, oliy ta'lim muassasalarida Sharafiddinov ijodiga bag'ishlangan maxsus kurslar va seminarlar tashkil etish, uning asarlari asosida talabalarni ilmiy tadqiqotlarga jalb qilish. Bu esa bo'lajak mutaxassislarda chuqur adabiy va ma'naviy bilimlar bazasini yaratadi.

Beshinchidan, Sharafiddinovning publitsistik chiqishlarini yoshlar auditoriyasiga mo'ljallangan ommaviy axborot vositalarida, jumladan, internet platformalarida keng targ'ib qilish. Uning g'oyalarini zamonaviy formatlarda (videoroliklar, podkastlar, interaktiv loyihalar) yetkazish yoshlarning qiziqishini oshirishi mumkin.

Amaliy samara va istiqbollar: ma'naviy rivojlanishga ta'sirini baholash. Yuqorida qayd etilgan pedagogik mexanizmlarni tatbiq etish yoshlarda bir qator ijobiy natijalarga olib kelishi mumkin. Bu birinchi navbatda, ularda milliy o'zlikni chuqur anglash, Vatan tarixi va madaniyatiga hurmatni shakllantirishga xizmat qiladi. Sharafiddinovning asarlarida aks etgan adolat, haqiqatgo'ylik, mehnatsevarlik kabi fazilatlar yoshlarning axloqiy komilligini ta'minlashga yordam beradi. Uning tanqidiy yondashuvlari esa ularda har qanday ma'lumotga tanqidiy ko'z bilan qarash, shaxsiy fikrni shakllantirish va manipulyatsiyalardan himoyalanih ko'nikmalarini rivojlantiradi. Natijada, jamiyatda faol fuqarolik pozitsiyasiga ega, mustaqil fikrlovchi, ma'naviy barkamol shaxslar kamol topadi.

Istiqbolda, Sharafiddinov merosini o'rganish va targ'ib qilishni raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish zarur. Uning asarlarining elektron resurslarini yaratish, interaktiv platformalar orqali yoshlarga yetkazish, shuningdek, uning hayoti va ijodiga bag'ishlangan virtual ko'rgazmalar tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu zamonaviy yoshlarning axborotga bo'lgan talabini qondirib, ularning bilim olish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Sharafiddinovning ijodiy va ma'naviy merosini o'rganish doimiy jarayon bo'lishi lozim. Bu borada ilmiy-tadqiqot ishlarini

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

chuqurlashtirish, uning asarlaridagi yashirin ma'naviy xabarlarini ochib berish va ularni bugungi kun kontekstida talqin qilish yangi avlod uchun qimmatli bilimlar manbai bo'lib qoladi.

Xulosa

Ozod Sharafiddinovning adabiy merosi nafaqat o'zbek adabiyotshunosligi va tanqidchiligi uchun, balki yoshlar ma'naviyatini mustahkamlashda ham fundamental ahamiyatga ega bo'lgan beqiyos xazinadir. Uning asarlarida mujassamlashgan Vatanparvarlik, insonparvarlik, ijodkorlik, haqiqatgo'ylik va tanqidiy tafakkur kabi oliyanob qadriyatlar zamonaviy yosh avlodni ma'nan barkamol etib tarbiyalash uchun kuchli asos bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida aniqlangan pedagogik mexanizmlar – dars jarayonlariga integratsiya, sinfdan tashqari tadbirlar, ilmiy izlanishlarga jalb qilish va raqamli platformalar orqali targ'ib qilish – Ozod Sharafiddinov merosidan samarali foydalanishning amaliy yo'llarini belgilab beradi. Ushbu yondashuvlar yoshlarda milliy o'zlikni anglashni chuqurlashtirib, ularda dunyoqarashni kengaytiradi va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Umumta'lim maktablari va oliy ta'lim muassasalarining o'quv dasturlariga Ozod Sharafiddinovning tanqidiy va publitsistik asarlaridan parchalarni kiritishni kengaytirish.

Yoshlarga mo'ljallangan ilmiy-ma'rifiy loyihalar doirasida Ozod Sharafiddinov ijodiga bag'ishlangan adabiy kechalar, seminarlar va konferensiyalar muntazam tashkil etish.

Sharafiddinovning asarlarini zamonaviy multimedia resurslari (audio kitoblar, elektron nashrlar, interaktiv ilovalar) orqali yoshlarga taqdim etishni jadallashtirish.

Pedagoglar va adabiyot o'qituvchilari uchun Ozod Sharafiddinov ijodining ma'naviy-tarbiyaviy salohiyatiga bag'ishlangan maxsus malaka oshirish kurslari va metodik qo'llanmalar ishlab chiqish.

Ozod Sharafiddinov merosini o'rganish bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni rag'batlantirish va uning asarlaridagi yangi ma'naviy-falsafiy qatlamlarni ochib berishga qaratilgan dissertatsiya ishlarini qo'llab-quvvatlash.

Ushbu tavsiyalar Ozod Sharafiddinovning boy adabiy va ma'naviy merosidan yoshlarning barkamol shaxs bo'lib shakllanishida samarali foydalanishga xizmat qiladi va ularning ma'naviy immunitetini mustahkamlashga qaratilgan keng ko'lamli harakatlarning ajralmas qismi bo'lishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston adabiyoti va san'ati» gazetasining 2004 yil 44-sonidan. Ozod Sharafiddinov. Millatni uyg'otgan adib

2. Normatov, U. (2009). Ustozning bir ijodiy jasorati

3. Sharafiddinov, O. (1997). Istiqlof fidoyilari. Sharq nashriyoti.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

4.Sharafiddinov, O. (2001). E'tiqodimni nega o'zgartirdim?. O'zbekiston nashriyoti.

5.Sharafiddinov, O. (2004). Dovon dagi o'ylar. Ma'naviyat nashriyoti.

6.Sharafiddinov, O. (2007). Ijodni anglash baxti. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.

7.Zamondoshlar xotirasida: Ozod Sharafiddinov. (2010). (To'plam). G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.

